

Helga Smet
Valerie Swennen

GEWELD HERKENNEN IN COMPLEXE SCHEIDING

Inkijken bij het
geïnstrumentaliseerde kind

Helga Smet & Valerie Swennen
Geweld herkennen in complexe scheiding
Inkijken bij het geïnstrumentaliseerde kind
Gompel&Svacina
2026

190 blz. – 16 x 24 cm
ISBN 978-94-6371-591-1
D/2025/14.401/51
NUR 767/854

© 2026 Helga Smet, Valerie Swennen en Gompel&Svacina

De in deze publicatie beschreven inzichten, methodieken, modellen en werkwijzen zijn ontwikkeld door Helga Smet op basis van eigen onderzoek en professionele praktijkervaring. Ze vormen het intellectuele eigendom van de auteur en blijven onlosmakelijk aan haar naam verbonden, ongeacht de context waarin zij zijn toegepast of gedeeld. Valerie Swennen schreef in deze uitgave het onderdeel storytelling.

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs en van de uitgever.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden ondervinden.

Gompel&Svacina bv
Uitgevers

Timmerwerfstraat 40, B-2000 Antwerpen | info@gompel-svacina.be
Rietveldenweg 60, NL-5222 AS 's-Hertogenbosch | info@gompel-svacina.nl
www.gompel-svacina.eu

INHOUD

VOORWOORD	
BLAUWE PLEKKEN OP DE ZIEL	9
INLEIDING	11
HOOFDSTUK 1	
HET KADER	17
1. Echtscheiding, familierechtbank en het belang van het kind in België	17
2. Van uitgangspunt naar werkelijkheid: waar schuurt het?	18
3. Van strijdkader naar welzijnskader	24
4. Het tipje van de ijsberg: complexiteit achter strijdende ouders	25
5. Conflict, agressie of geweld: waar ligt het verschil?	26
6. De rol van gelijkwaardigheid	31
7. Werken in de schaduw van ongelijkwaardigheid: contextueel en communicatief kijken?	31
8. Wanneer geweld zich vermomt: patronen die niet als zodanig herkend worden	34
HOOFDSTUK 2	
DOOR DE LENS VAN GEWELD	39
1. Complexe scheidingen en hoogconflictueus ouderschap: een andere kijk	39
2. Psychisch-emotioneel en economisch geweld: een onderbelicht probleem	45
3. Gedrag, effect en intentie	53
4. Hoe werkt circulariteit?	60
5. Voordelen van triadisch denken	66

HOOFDSTUK 3

OUDERSCHAP 73

1. Ligt de focus wel op het ouderschap? 73
2. Complexe scheidingen, ouderlijke onveiligheid en impact op ouderschap 81
3. Het belang van vroegsignalering 88

HOOFDSTUK 4

COMMUNICATIE 93

1. Grenzen aan communicatie in onveilige ouderschapssituaties 93
2. Impact van verbale manipulatie en sociaal wenselijk gedrag 103
3. Scherp zicht op destructieve communicatiepatronen 104

HOOFDSTUK 5

GRADATIES EN RUIMTE VOOR VERANDERING 109

1. Inzicht in dynamieken: voorbij de illusie van oplossing 109
2. Ouderschap, (on)veiligheid en communicatie: drie kritieke observatiepunten 110
3. Gradaties van voortgezet geweld en ruimte voor verandering 114
4. Professionele omgang met geweld: tussen benoemen en bewegen 116
5. Herhaling voorkomen: werken aan blijvende veiligheid 119

HOOFDSTUK 6

HET KIND 121

1. Wanneer een kind te vroeg volwassen moet worden 121
2. Het kind in een complexe scheiding: onzichtbare onveiligheid 122
3. Professionele positie: meewerken aan herstel of aanhoudend conflict? 135
4. Destructief gedrag op verschillende niveaus 137
5. Afhankelijkheidsrelaties en macht: de onzichtbare dynamiek van dwingende controle 140
6. Begripsverheldering: een proces van verlies 145

HOOFDSTUK 7

VAN THEORIE NAAR PRAKTIJK 163

1. Patronen herkennen en analyseren in een notendop:
ervaring of aan te leren? 163
2. De bril waardoor ik kijk 165
3. Het SIO-model van H. Smet® en de SIO-methodiek in
begeleiding en coaching 168

SLOTWOORD 175**BIJLAGEN** 177

Checklist 177
(Vroeg)signalering psychisch-emotioneel-economisch geweld
binnen je bemiddeling

Checklist 180
Verbindende vs. misleidende communicatie en kinderrechten
(SIO-model)

H.S.-bemiddeling 182
Integrale probleemanalyse

DANKWOORD 185**REFERENTIES** 187

VOORWOORD

BLAUWE PLEKKEN OP DE ZIEL

Een verdubbeling van onze dossiers intrafamiliaal geweld en verontrustende opvoedingssituaties. Dat hebben wij de laatste vijf jaar vastgesteld als afdelingsprocureur en substituut procureur des Konings, gespecialiseerd in jeugd en gezinszaken, bij het parket Antwerpen (regio Turnhout).

Het aantal relatiebreuken dat eindigt in een hoogconflictueuze strijd neemt toe. Emoties lopen hoog op, communicatie stopt en het oorspronkelijke doel – het vinden van een nieuwe balans – raakt vaak uit beeld. Voeg daar eenzijdig partnergeweld aan toe en je zit met een explosieve mix, niet in het minst voor de kinderen die tussen twee vuren komen te staan.

Gezinnen staan duidelijk onder druk. De samenleving wordt alsmaar complexer, de zorgen groter, met een toename van de risicofactoren, die leiden tot geweld en destabiliserende gezinssituaties. We ervaren dat deze maatschappelijke evolutie in de lift zit, terwijl de impact ervan sterk onderschat wordt.

De schade die kinderen oplopen, is vaak onzichtbaar maar diepgaand. Kinderen groeien op in de spiegel van hun omgeving. Wanneer die omgeving getekend wordt door conflict en agressie, worden zij daar onvermijdelijk door gevormd. Hun onbezonnenheid gaat plaatsmaken voor angst, schuldgevoel, loyaliteitsconflicten, gedragsproblemen en een verstoorde ontwikkeling van vertrouwen en hechting. Hun verwondingen zijn met andere woorden geen schrammen of kneuzingen die vanzelf verdwijnen. Het zijn blauwe plekken op hun ziel, stille sporen van een strijd die niet de hunne is, maar die hen tot in hun ziel raakt en verwondt. Soms blijvend. Soms onherstelbaar. Tot onze spijt moeten we immers vaststellen dat een aantal van deze kinderen de spiraal van geweld verderzet tijdens de eigen levensloop.

Dat de auteurs van dit boek aandacht vragen voor het fenomeen en voor de kinderen die erin verstrikt zijn, en dit vanuit een wetenschappelijk oogpunt en een persoonlijke levenservaring, voelen wij aan als een absolute meerwaarde.

Dit boek geeft niet alleen een stem aan deze kinderen, maar reikt professionals, ervaringsdeskundigen en lotgenoten handvatten en inzichten aan om vanuit verworven expertise en kennis de dynamieken die spelen te herkennen en te doorbreken.

Vanuit de praktijk is er nood aan dergelijke inzichten en aan herkenbare verhalen, nu we merken dat weinig klassieke hulpverlening geënt is op alle aspecten van het fenomeen. Samengevat: we bijten voorlopig onze tanden er vaak op stuk.

Ondanks de verharding van het fenomeen wijzen verschillende initiatieven, waaronder dit boek, op een momentum. Wij hopen dan ook dat dit initiatief een oproep vormt tot bewustwording, verbinding, herkenning én actie. Want elk kind en elk slachtoffer van intrafamiliaal geweld verdient het om gehoord te worden, gezien te worden en veilig te zijn.

Stéphanie Chomé
Afdelingsprocureur Turnhout

Bo Piedfort
Substituut procureur des Konings – Team Jeugd en Gezin

Parket van de procureur des Konings Antwerpen – afdeling Turnhout

INLEIDING

In 2015 startte ik als erkend bemiddelaar in mijn eigen praktijk, gespecialiseerd in familiale en burgerlijke bemiddeling. Al snel merkte ik dat er iets fundamenteels ontbrak in bemiddelingsgesprekken: de stem van het kind. Waar kwamen hun noden, behoeften en rechten aan bod? Vanuit mijn orthopedagogische achtergrond besloot ik daar actief ruimte voor te creëren. Wat toen nog ongebruikelijk was, kreeg binnen mijn praktijk vanaf het begin een duidelijke plaats en krijgt vandaag gelukkig steeds meer erkenning. Ik besteedde veel tijd en aandacht aan het geven van erkenning aan kinderen: aan hun noden en behoeften in deze complexe gezinssituaties. Vooral in situaties van hoogconflictscheiding en complex ouderschap voelde ik de nood aan een aanpak op maat – één die verder kijkt dan het zichtbare conflict tussen ouders, en ook oog heeft voor onderliggende (machts)verhoudingen. Niet elk koppel handelt immers vanuit gelijkwaardigheid.

Deze focus bracht me gaandeweg steeds dichterbij de impact van relationele onveiligheid, en voornamelijk psychisch, emotioneel en economisch geweld. In mijn praktijk zag ik te vaak dat signalen van onveiligheid of eenzijdige dynamieken onderbelicht bleven. Hoewel ik met veel voldoening bemiddelde en gezinnen begeleidde, groeide ook mijn besef van de beperkingen die mijn aanbod in een zelfstandige praktijk met zich meebracht bij deze problematiek.

Vanuit die drive koos ik in 2022 bewust voor een functie binnen een Veilig Huis. Niet omdat ik een andere weg wilde inslaan, maar net om mijn opgebouwde kennis en expertise rond ongezonde machtsverhoudingen, (on)veiligheid en hoogconflictoverschap breder te kunnen inzetten. In het Veilig Huis vond ik een werkomgeving waar intersectoraal en multidisciplinair wordt samengewerkt – precies wat nodig is om de complexe realiteit van hoogconflictscheidingen en relationele onveiligheid effectief te herkennen én aan te pakken. Mijn ervaring in situaties van psychisch,

emotioneel en economisch geweld, en mijn opgebouwde methodieken kon ik in juni 2023 inzetten, delen en verder uitrollen in het project Hoog Conflict Ouderschap (HCO), dat ik inhoudelijk vormgaf. Het was waardevol om te merken dat mijn expertise er gehoord werd, en dat onveiligheid – vaak een onzichtbare factor in de HCO-problematiek – ook binnen deze context een centrale plaats kreeg.

In deze publicatie deel ik ervaringen, inzichten en verworven kennis over complexe scheidingen, ouderschap na scheiding, machtsdynamieken, hoog-conflictsituaties en eenzijdig postpartnergeweld. De inhoud is gestoeld op jarenlange ervaring uit mijn privépraktijk, samenwerking met diverse organisaties en voortdurende reflectie over wat wél en niet werkt in bemiddeling, begeleiding en coaching van gezinnen. Het geheel krijgt een extra dimensie door de persoonlijke inbreng van mijn collega-auteur storytelling, Valerie Swennen, die als kind zelf verwickeld raakte in een complexe scheiding. Haar doorleefde perspectief verweeft zich met de professionele inzichten en biedt een menselijk ankerpunt dat raakt, confronteert en uitnodigt tot anders kijken.

Samen belichten we niet alleen structuren en dynamieken, maar ook de diep menselijke impact die vaak onzichtbaar blijft. Door onze stemmen te bundelen willen we zowel hoofd als hart raken, met als doel verandering mogelijk te maken, daar waar dat het meest nodig is.

Het doel is bij te dragen aan een dieper begrip van deze problematiek. Niet vanuit één theoretische invalshoek, maar vanuit een integrale benadering die praktijk, ervaring en analyse met elkaar verbindt. De centrale vraag luidt: hoe kunnen we destructieve patronen herkennen, benoemen én veranderen?

Daarom richten we ons op het zichtbaar maken van subtiele vormen van geweld en het herkennen van het instrumenteel ingezette kind binnen de context van een complexe scheiding. Niet alleen wat gezegd wordt, maar ook hoe het gezegd wordt. Niet alleen de feiten, maar ook de verhoudingen. Niet alleen het conflict, maar ook de dynamieken van macht, (on)veiligheid en (on)verbondenheid.

Wie het geweld écht wil zien bij een complexe scheiding, moet durven kijken naar interpunctie, interactie en communicatie. Naar inhoud én betrekking. Naar patronen die soms meer zeggen dan woorden.

Door de teksten heen wordt bewust gebruikgemaakt van de termen ouder 1 en ouder 2. Deze keuze ondersteunt een zo genderneutraal mogelijke benadering, omdat dergelijke dynamieken in uiteenlopende vormen en contexten voorkomen, ongeacht geslacht. Tegelijkertijd is het belangrijk te erkennen dat bepaalde patronen – zoals dwang en controle – in de praktijk vaak genderspecifiek tot uiting komen, zoals onderzoek aantoont.

Daarom hanteren we de volgende omschrijving:

- **Ouder 1:** de ouder die doorgaans nabije, constructieve betrokkenheid toont en in staat is tot zorgend ouderschap;
- **Ouder 2:** de ouder die in veel gevallen destructief gedrag vertoont, bijvoorbeeld door manipulatie, intimidatie of het ondermijnen van de andere ouder.

Deze terminologie is niet bedoeld om te stigmatiseren, maar om helderheid te scheppen en houvast te bieden bij het analyseren van vaak verwarrende situaties. De focus ligt niet op schuld, maar op dynamiek en verantwoordelijkheid.

Om deze complexe realiteit beter te begrijpen, nemen we de lezer mee langs verschillende niveaus:

- **Macroniveau:** hoe maatschappelijke normen, juridische kaders en culturele overtuigingen ons denken over scheiding en ouderschap beïnvloeden;
- **Mesoniveau:** hoe hulpverleningsstructuren en instanties omgaan met conflicterende belangen en uiteenlopende visies;
- **Microniveau:** de gezinscontext zelf, waar destructieve patronen vaak generaties lang herhaald worden – tenzij ze tijdig herkend en benoemd worden.

Centraal staat steeds het perspectief van het kind. Te midden van juridische procedures, therapeutische trajecten en strijd tussen ouders is het immers

het kind dat de grootste prijs betaalt. Dit werk wil bijdragen aan een gedeeld bewustzijn én gezamenlijke verantwoordelijkheid, zodat we – ieder vanuit onze eigen rol – kunnen bouwen aan een toekomst waarin veiligheid, herstel en gezonde ontwikkeling mogelijk zijn.

We hopen zo bij te dragen aan een blik die niet wegkijkt, maar juist dieper durft te kijken.

Helga Smet